rijksuniversiteit groningen

Duiken in een onbekende wereld

Docentenhandleiding

rug.nl/lespakketten

Inleiding

Wat leuk dat je aan de slag gaat met het de website ‘Duiken in een onbekende wereld’! Deze website heeft de Scholierenacademie van de Rijksuniversiteit Groningen samen met Dr. Julia Costa López opgezet om leerlingen kennis te laten maken met de uitdagingen waar ontdekkingsreizigers zo rond de vijftiende eeuw voor stonden.

De ontdekkingsreizigers gingen de wereld over en kwamen op onbekende plekken onbekende mensen tegen. Hoe keken zij naar deze mensen? Wat dachten en schreven ze over groepen mensen die ze nooit eerder hadden gezien? Hoe divers was de samenleving toen eigenlijk?

Wanneer je deze vragen stelt, is de stap naar de huidige samenleving klein. Want ook nu vormen we allerlei verschillende groepen. Bij welke groepen hoor je zelf? Wat denken anderen eigenlijk over ‘ons’? Je leert dat alle dingen die je hebt meegekregen invloed hebben op hoe jij de wereld ziet. Bij ontdekkingsreizigers was dat niet anders, vandaar dat zij de wereld ook op een heel andere manier zagen.

Duik in de onbekende wereld, of die ver weg, lang geleden of juist nu is!

Goede (ontdekkings)reis!

Over de wetenschapper: Julia Costa López

Julia Costa López is assistent-professor bij geschiedenis en Theorie van Internationale Betrekkingen bij de afdeling Internationale Betrekkingen aan de Rijksuniversiteit Groningen.

Haar interesse ligt op het snijvlak van internationale betrekkingen, geschiedenis en politiek denken. Ze is bijvoorbeeld geïnteresseerd in de manieren waarop internationale relaties in de geschiedenis zijn begrepen en hoe dit ons kan helpen om de huidige systemen te doorgronden.

Voordat ze bij de Rijksuniversiteit Groningen kwam, is ze aan de Universiteit van Oxford gepromoveerd en was ze docent politiek en internationale betrekkingen aan het St. Hilda's College. Ook heeft ze onderzoek gedaan aan de Universiteit van Denver en gestudeerd aan de Universiteit van Cambridge.

De opdrachten

Bij elke opdracht staat in deze handleiding beschreven wat het doel van de opdracht is, wat je moet doen om de opdracht uit te voeren, hoe je dat moet doen en over welke vragen je na kunt denken.

Opdracht	Onderwerpen	Vaardigheden	Tijdinvestering
Start: waar hoor jij bij? vooroordelen	Groepen, normen en waarden, en vooroordelen	Reflecteren op eigen groepen	10 minuten + groepsgesprek
Nederland: wat denken anderen over ons?	Vooroordelen van anderen, conclusies trekken	Inleven in andere hedendaagse groepen	10 minuten + groepsgesprek
Spanje: waarom kijkt een historicus naar groepen mensen?	Vooroordelen over wetenschappers, groepen mensen in de geschiedenis	Reflecteren op eigen vooroordelen. Inleven in ontdekkingsreizigers	10 minuten + groepsgesprek
Nova Zembla: wat schreven ontdekkingsreizigers over anderen?	Willem Barentsz, logboek, taalgebruik, ontmoeting tussen groepen in het verleden	Reflecteren op taalgebruik van ontdekkingsreizigers, standplaatsgebondenheid	20 minuten + groepsgesprek
Lissabon: is diversiteit iets van nu?	Multiculturele samenleving in de 16de eeuw	Onderzoeken: verwonderen, verkennen en vragen stellen	15-20 minuten + groepsgesprek
Guinea-Bissau: hoe belangrijk is communicatie op ontdekkingsreis?	Communicatieproblemen, ontmoetingen in de 15de eeuw	Inleven in ontdekkingsreizigers én in oorspronkelijke bevolking van een gebied, reflecteren op taalgebruik van ontdekkingsreizigers	30-34 minuten + groepsgesprek
Afsluiting: wat wil jij ontdekken?	Reflectie en onderzoek	Vragen stellen, onderzoeksvraag opstellen, onderzoeksplan maken	20+ minuten

rijksuniversiteit
groningen
Duiken in een
Onbekende Wereld
Illustratie door Laura Ietswaart

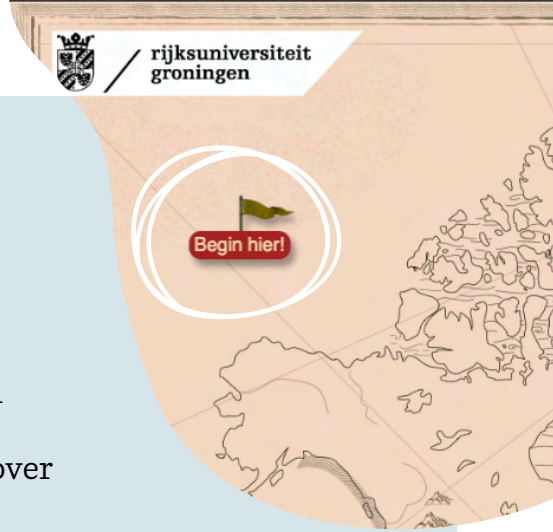

Opdracht Start: waar hoor jij bij?

Doel van de opdracht:

- De leerling kan voorbeelden geven van verschillende groepen waar hen deel van uitmaakt en kan de normen en waarden van die groepen beschrijven.
- De leerling kan voorbeelden geven van vooroordelen die verschillende groepen over elkaar kunnen hebben.

Wat doe je: Leerlingen gaan na bij welke groepen ze zelf horen, bedenken wat ervoor zorgt dat 'willekeurige' mensen een groep vormen en kijken bij andere leerlingen welke groepen er binnen de klas nog meer bestaan.

Hoe doe je dat: Klik op de opdracht 'Nederland: waar hoor jij bij?' op de kaart en voer de stappen uit.

Als afsluiting: Als de leerlingen de opdrachten hebben uitgevoerd, kun je op drie vragen klikken: wat weet jij van andere groepen?, Hoe reageer jij op andere groepen? en kwam men vroeger ook in contact met andere groepen? Hier staan vragen om over na te denken. Ga het gesprek met de leerlingen aan over (een van de) de onderwerpen die hier worden aangesneden.

Hier staan ook verwijzingen naar andere opdrachten op de kaart die goed aansluiten bij deze

Hoe lang duurt de opdracht: 10 minuten, exclusief het 'om over na te denken'-groepsgesprek.

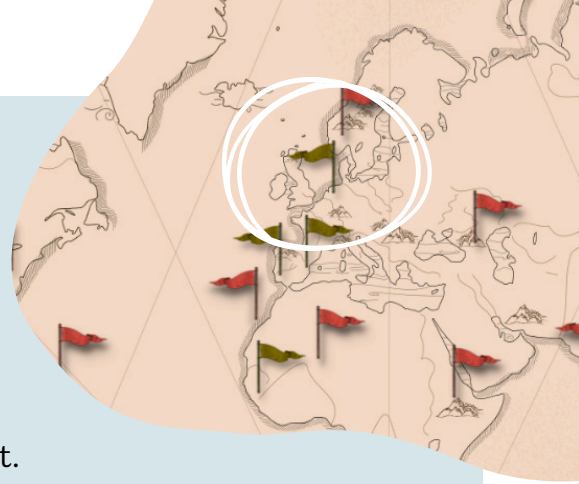

Opdracht Nederland: wat denken anderen over ons?

Doel van de opdracht:
- De leerling leert om zich in te leven in een persoon die niet uit Nederland komt.
- De leerling kan uitleggen waarom vooroordelen niet altijd kloppen.

Voorbereiding: Zoek op youtube naar een filmpje waarin mensen uit het buitenland vertellen wat zij van Nederlanders vinden. Zoek bijvoorbeeld op ‘Hoe denken buitenlanders over Nederlanders?’. Kies een filmpje waarin een aantal typische gewoontes van Nederlanders wordt beschreven.

Wat doe je: Leerlingen bekijken het filmpje en beantwoorden de vragen in het portal.

Hoe doe je dat: Klik op de opdracht Nederland: wat denken anderen over ons?’ op de kaart en voer de stappen uit.

Als afsluiting: Als je de opdracht hebt uitgevoerd, kun je op twee vragen klikken: wanneer kan je een conclusie trekken? en Waarom zou je naar een ander land gaan?. Hier staan nog meer vragen om over na te denken. Ga het gesprek met de leerlingen aan over (een van) de onderwerpen die hier wordt aangesneden.

Hier staan ook verwijzingen naar andere opdrachten op de kaart die goed aansluiten bij deze

Hoe lang duurt de opdracht: 10 minuten, exclusief het ‘om over na te denken’-groepsgesprek.

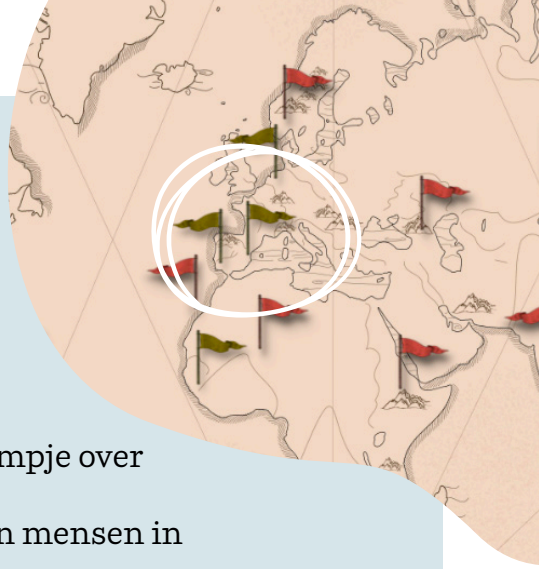

Opdracht Spanje: waarom kijkt een historicus naar groepen mensen?

Doel van de opdracht:

- De leerling kan zijn eigen vooroordelen over wetenschappers bijstellen na het filmpje over Julia Costa López te kijken.
- De leerling kan uitleggen waarom Julia Costa López onderzoek doet naar groepen mensen in de geschiedenis.
- De leerling kan uitleggen hoe het komt dat mensen in de geschiedenis ook vooroordelen hadden over andere groepen.

Wat doe je: Bekijk het filmpje van de Scholierenacademie waarin Julia vertelt over haar onderzoek en beantwoord de vragen die hierbij horen.

Hoe doe je dat: Klik op de opdracht ‘Spanje: waarom kijkt een historicus naar groepen mensen?’ op de kaart en voer de stappen uit.

Als afsluiting: Als je de opdracht hebt uitgevoerd, klik je op de vraag: wat zagen ontdekkingsreizigers? Ga het gesprek met de leerlingen aan over de onderwerpen die staan in de opdracht bij ‘Om over na te denken’

Hoe lang duurt de opdracht: 10 minuten, exclusief het‘om over na te denken’-groepsgesprek.

Hier staan ook verwijzingen naar andere opdrachten op de kaart die goed aansluiten bij deze

Opdracht Nova Zembla: wat schreven ontdekkingsreizigers over anderen?

Doel van de opdracht:

- De leerling leert te begrijpen wat ontdekkingsreizigers in de 16de eeuw hebben opgeschreven door goed te kijken naar een authentieke tekst.
- De leerling leert om zich in te leven in de ontdekkingsreizigers en kan uitleggen waarom ze bepaalde woorden gebruikten.

Wat doe je: Lees over het avontuur van Willem Barentsz en vertaal met behulp van hints de teksten die zijn bemanningslid Gerrit heeft opgeschreven. Reflecteer op het taalgebruik en kijk goed naar de afbeelding van de ontmoeting tussen twee verschillende groepen mensen.

Hoe doe je dat: Klik op de opdracht 'Nova Zembla: wat schreven ontdekkingsreizigers over anderen?' op de kaart, lees de tekst en voer de opdrachten uit. Wanneer je in de opdracht verder klikt, krijg je steeds meer hulp om de tekst te vertalen.

Als afsluiting: Als je de opdracht hebt uitgevoerd, klik je op de vraag: Hoe gevaarlijk zijn ontmoetingen? Ga het gesprek met de leerlingen aan over de onderwerpen die staan in de opdracht bij 'Om over na te denken'.

Hoe lang duurt de opdracht: 20 minuten, exclusief het 'om over na te denken'-groepsgesprek.

Hier staan ook verwijzingen naar andere opdrachten op de kaart die goed aansluiten bij deze

Opdracht Lissabon: is diversiteit iets van nu?

Doel van de opdracht:

- De leerling oefent met de eerste fases van onderzoek door nauwkeurig te observeren, te beschrijven en vragen te stellen naar aanleiding van wat ze hebben gezien.
- De leerling kan aan de hand van het schilderij ‘Chafariz d’el Rey’ uitleggen dat in de vijftiende eeuw al een multiculturele samenleving bestond.
- De leerling kan uitleggen wanneer een schilderij als betrouwbare bron gezien kan worden.

Wat doe je: Verdeel de leerlingen in tweetallen: een verteller en een luisteraar. Laat de verteller het schilderij zo precies mogelijk beschrijven en de luisteraar zo goed mogelijk luisteren (en indien je genoeg tijd hebt het tekenen). Breng een gesprek op gang over de vragen die dit schilderij zou kunnen oproepen, lees daarna meer informatie over het schilderij en voer de opdrachten uit.

Hoe doe je dat: Klik op de opdracht ‘Lissabon: is diversiteit iets van nu?’ op de kaart, lees de tekst en voer de opdrachten uit. Leerlingen moeten bij het laatste deel van de opdracht gebruik maken van internet om dingen uit te zoeken.

Als afsluiting: Als je de opdracht hebt uitgevoerd, kan je op de vragen Nederland immigratieland? En Hoe betrouwbaar is een schilderij? klikken. Ga het gesprek met de leerlingen aan over de onderwerpen die staan in de opdracht staan bij ‘Om over na te denken’

Hoe lang duurt de opdracht: 15-20 minuten, exclusief het ‘om over na te denken’-groepsgesprek.

Hier staan ook verwijzingen naar andere opdrachten op de kaart die goed aansluiten bij deze

Opdracht Guinea-Bissau: hoe belangrijk is communicatie op ontdekkingsreis?

Doel van de opdracht:

- De leerling kan zich inleven in ontdekkingsreizigers en kan uitleggen waarom ontdekkingsreizigers bepaalde keuzes hebben gemaakt.
- De leerling kan zich inleven in de oorspronkelijke bewoners van gebieden waar de Europese ontdekkingsreizigers kwamen en inbeelden welke gevolgen de verschillen in normen, waarden, taal en cultuur met zich meebrachten.

Wat doe je: Laat de leerlingen aan de hand van de opdracht in het portal in tweetallen een fantasietaal bedenken. Laat vervolgens de tweetallen in fantasietalen met elkaar communiceren. Je komt erachter dat dat erg lastig is. Maak nu het bruggetje naar de ontdekkingsreizigers en lees de verhalen van Alvise Cà da Mosto en Vasco da Gama. Voer de opdracht hierbij uit.

Hoe doe je dat: Klik op de opdracht 'Guinea-Bissau: hoe belangrijk is communicatie op ontdekkingsreis?' op de kaart, lees de tekst en voer de opdrachten uit. Na het bedenken van een fantasietaal, klik je verder zodat je leest over ontdekkingsreiziger Cà da Mosto. Hier maak je een opdracht waarbij je zelf scenario's moet bedenken. Als docent kun je ervoor kiezen hier een creatieve schrijfopdracht van te maken.

Als laatste klik je door naar het verhaal van Vasco da Gama. Hier lees je een fragment van een logboek waarin een ontmoeting niet goed afloopt.

Als afsluiting: Als je de opdracht hebt uitgevoerd, kan je op de vraag Waren ontdekkingsreizigers echte helden? klikken. Bekijk het schilderij en ga het gesprek met de leerlingen aan over de onderwerpen die staan in de opdracht bij 'Om over na te denken'.

Hier staan ook verwijzingen naar andere opdrachten op de kaart die goed aansluiten bij deze

Hoe lang duurt de opdracht: 30-40 minuten, exclusief het 'om over na te denken'-groepsgesprek.

Opdracht afsluiting: wat wil jij ontdekken?

Doel van de opdracht:

- De leerling kan reflecteren op de term ‘ontdekkingsreis’.
- De leerling kan zelf nieuwsgierige en kritische vragen stellen binnen het thema ‘ontdekkingsreizen’.
- De leerling kan aan de hand van de onderzoekscyclus zelf een klein onderzoek opstellen (optioneel).

Wat doe je: Laat de leerlingen eerst een definitie van ‘ontdekken’ noteren. Als je op google zoekt op ‘ontdekken definitie’ kom je onder andere tegen: ‘(iets) waarnemen dat bestaat, maar nog niet bekend was’ op woorden.org. Vervolgens kijken de leerlingen naar een afbeelding in de opdracht over Nova Zembla, lezen ze nogmaal de teksten in de opdracht over communicatie op ontdekkingsreis (Guinea-Bissau). Laat leerlingen reflecteren op de term ‘ontdekkingsreis’: in hoeverre is deze term juist als er al mensen woonden in het ontdekte gebied?

Vervolgens gaan leerlingen zelf bezig met ‘ontdekken’ oftewel onderzoek doen. Laat ze over de kaart gaan en verschillende wistjedatjes lezen. Waar zijn ze verbaasd over? Welke vragen hebben ze zelf over dit onderwerp. Leerlingen noteren ten minste twee nieuwsgierige vragen. Hiermee kunnen ze zelf op ontdekkingsreis met behulp van de onderzoekscyclus, zoals die op de poster staat.

Hoe doe je dat: Klik op de opdracht ‘Afsluiting: wat wil jij ontdekken’’ op de kaart, lees de tekst en voer de opdrachten uit. Als de leerlingen nieuwsgierige vragen hebben gesteld, kun je ervoor kiezen om ze hier een onderzoek naar te laten uitvoeren. Daarbij kun je de onderzoekscyclus en de hulpkaarten van de Scholierenacademie gebruiken.

1
Verwonderen & verkennen
2
Onderzoeksvraag & hypothese
3
Onderzoeksplan
4
Uitvoeren & resultaten
5
Conclusies & verklaren
6
Presenteren
7
Nieuwe vragen
Onderzoekscyclus
Zo doe je onderzoek

Uitleg onderzoekscyclus

- **Fase 1: verwonderen en verkennen**
  Je leest of ziet iets wat je verbaast, wat je beter wilt begrijpen, of waar je misschien wel boos van wordt. Je besluit om hierover onderzoek te doen.Je gaat je verdiepen in je onderzoeksonderwerp, want je moet eerst weten wat hierover al bekend is. Hiervoor ga je informatie zoeken en lezen. Let bij de selectie wel op de kwaliteit en de betrouwbaarheid van de informatie.

- **Fase 2: onderzoeksvraag en hypothese**
  Nadat je je hebt ingelezen over een onderwerp stel je een onderzoeksvraag op. Deze vraag moet relevant, urgent, duidelijk, afgebakend en uitvoerbaar zijn. Hierbij stel je een hypothese op: wat verwacht je dat het antwoord zal zijn? Je hypothese baseer je op alles wat je in fase 1 hebt gelezen.

- **Fase 3: onderzoeksplan**
  Op basis van je onderzoeksvraag stel je een onderzoeksplan op. Daarin staat welke methode je gaat gebruiken, waar, wanneer en hoe je die methode gaat uitvoeren, en waarom je dat op deze manier gaat doen.

- **Fase 4: uitvoeren en resultaten**
  Je voert het onderzoeksplan uit om antwoord te krijgen op je onderzoeksvraag. Dit doe je zorgvuldig en precies. Vervolgens analyseer je de gegevens die je hebt verzameld.

- **Fase 5: conclusie en verklaren**
  Op basis van de resultaten van je onderzoek trek je conclusies. Hiermee beantwoord je de onderzoeksvraag. Ook verklaar je je conclusies: hoe kan het dat je dit antwoord op je onderzoeksvraag hebt gevonden? Is het anders dan je verwachtte? Heb je misschien fouten gemaakt in het onderzoek? Welke beperkingen waren er in je onderzoek? Hoe verhouden je resultaten zich tot de theorie die je hebt gelezen? Op welke manieren kan dit onderzoek worden voortgezet?

- **Fase 6: rapporteren en presenteren**
  Als je je onderzoek hebt uitgevoerd, moet je je bevindingen delen. Dit kan op allerlei manieren, bijvoorbeeld met een mondelinge presentatie, een verslag of een poster.

- **Fase 7: Nieuwe vragen**
  De presentatie van het onderzoek kan voor jezelf of voor anderen weer nieuwe vragen oproepen, waarmee je een nieuwe cyclus kunt starten.

Hulpkaarten: In elke onderzoeksfase heb je onderzoeksvaardigheden nodig om de fase tot een goed einde te brengen. Voor elke onderzoeksvaardigheid hebben we een hulpkaart ontwikkeld waarop staat wat de vaardigheid inhoudt, wat het belang van de vaardigheid is en hoe je de vaardigheid moet toepassen.

Bestel hier de hulpkaarten:

Als afsluiting: Bedenk voordat je met deze opdracht begint hoe groot of klein je het onderzoek wilt houden. Je kan er bijvoorbeeld voor kiezen om alleen een onderzoeksvraag te maken, maar je kunt ook de hele onderzoekscyclus doorlopen als je tijd genoeg hebt. Afhankelijk van je keuze, kun je afsluiten met een overzicht van alle vragen die leerlingen hebben opgesteld, of juist met presentaties over hun eigen onderzoek.

Hoe lang duurt de opdracht: 20 minuten of langer.

Wist-je-datjes

Er valt natuurlijk nog heel veel meer te leren en te ontdekken over ontdekkingsreizigers. Daarom zijn om de kaart verschillende weetjes opgenomen. Deze zijn gebaseerd op het onderzoek van Julia Costa López.

Meer lezen?

Guinea-Bissau

- Alvise Cà da Mosto, in Paesi novamente retrovati et novo mondo da Alberico Vesputio Florentino intitulato, ed. Fracanzio da Montalboddo (Venice: Henrico Vicentino, 1507), 30v-41r.
- Ca da Mosto, Del Rio de los barbaros. Aznar p. 138-139.

Lissabon:

- Halikowski Smith, S. (2018). Lisbon in the sixteenth century: decoding the Chafariz d'el Rei. Race & Class, 60(2), 63–81. https://doi.org/10.1177/0306396818794355

Noorwegen:

- Kijk op de website van Gabriel Llompart i Moragues en Jaume Riera i Sans om de hele wereldkaart te zien: https://www.cresquesproject.net/home

Nova Zembla:

- Gerrit de Veer, Waerachtighe beschryvinghe van drie seylagien, ter werelt noyt soo vreemt ghehoort (ed. Vibeke Roeper en Diederick Wildeman). Van Wijnen, Franeker 1997. Geraadpleegd via DBNL (KB, nationale bibliotheek)

Over Julia Costa López:

- https://www.rug.nl/staff/j.costa.lopez/

rijksuniversiteit
groningen

rug.nl/lespakketten